

Makteliten

- metoderapport

Journalister: Mari K. By Rise og Lajla Ellingsen

Publisert: August 2003 til januar 2004

Telefon: 07200

Adresse: Adresseavisen

Industriveien 13

7003 Trondheim

INNLEDNING

- Helvete heller. Da starter vi bare.

Det var ett år siden vi hadde lagt fram idéen og prosjektskissen om hvordan vi ville finne den egentlige makta i Trondheim. Nå så jeg på Mari at hun var i det livsfarlige hjørnet. Selv var jeg rammet av apati - med en diger klump i magen - noe min kjære kollega allerede hadde observert. Det var derfor hun gjorde noe så uvanlig (til henne å være) som å banne. For nå ville vi i gang. Vi satt med et prosjekt vi mente var genialt. Nok en skyllebøtte over telefon om Adressas maktarroganse og koblinger hit og dit, hjalp ikke på humøret. Nå ville vi vite. Var virkelig Gunnar Flikke byens superredderkopp? Styrer en tilsynelatende idealistisk sykehusdirektør næringsutviklingen i byen? Hva i all verden var det den tidligere borgermesteren Marvin Wiseth gjorde nede i sparebanken? Ble kulturelle begivenheter brukt som uskyldig møtested for mektige menn med en plan? Og var det bare Toppen Bech som slapp innenfor portene på Lade Gaard kveldstid?

Det var ett år siden vi la fram ideen.

- Ja, fan, nå vi gjør det!

Allerede samme kveld hadde vi en avtale på Pizzeria Ristorante. Jeg husker at vi skålte etter intervjuet. Tafatt i ett år - men nå var toget i gang. Å presentere et slikt prosjekt for »viktige personer» i Trondheim skjer ikke ubemerket. Da mailene begynte å plinge inn til sjefredaktøren ble det klart at toget vi hadde satt i gang ikke var til å stoppe.

PROBLEMSTILLING

Hvilke personer er byens mektigste? Hvordan opererer de? Hvilke forbindelser er det mellom dem og eventuelt institusjonene/bedriftene de representerer? Hvilke interesser jobber de for? Hvordan får de gjennomslag?

Vi ønsket å åpne dører til Trondheims lukkede rom. Fortelle historier om makt og mennesker som tidligere ikke var blitt fortalt. Vi skjønte fra starten at Adressas rolle ville bli viktig. En del av problemstillingen ble derfor å si noe kvalifisert om vår egen institusjons makt.

En viktig del av problemstillingen var også å avdekke makt og maktmisbruk i praksis. Dette jobbet vi parallelt med under arbeidet med maktlista. I metoderapporten skiller vi imidlertid omtalen av *Herreklubben Harmonien*”, *Tusenårgaven*” fra Reitan og Westerbergs kommunale *utskeielser* fordi de skiller seg helt klart ut metodisk.

Avgrensing: Vi avgrenset prosjektet til å handle om mennesker med base i Sør-Trøndelag - med makt i lokalsamfunnet. Vi var ikke ute etter å finne hvilke trøndere som »har mest makt ute i verden eller hovedstaden.» Vi ville finne de personene som mest aktivt opererer i lokalsamfunnet. Hvis de i tillegg til å være aktører på hjemmebane også har påvirkningskraft sentralt - over lokale forhold- ble det selvsagt regnet som et pluss.

UTVIKLING AV METODE

Utviklingen av metoden hadde vi påbegynt allerede ett år før vi satte i gang selve prosjektet. Metoden måtte avdekke makt på ordentlig - ikke bare på synsenivået (som vi begge har vært med på tidligere i andre medier.) Vi måtte også ta hensyn til vår spesielle situasjon (som journalister i en mektig bedrift) når metoden skulle utvikles slik at vi sikret troverdighet i forhold til kilder og lesere.

Vi opererte i et landskap mellom forskning og journalistikk og tok noen grep fra samfunnsforskningen for å lage journalistikk. Både journalistikk og forskning handler om strukturer. Men en journalist skal først og fremst fortelle gode historier. Da trenges personer. Vi var i hvert fall aldri i tvil om at personfokuset var en bærebjelke i dette konseptet.

Tanken bak

Hvordan finner vi makt? Konseptet vårt var å spørre personer som sitter i formelle maktposisjoner og personer i stillinger med utsyn til maktutøvelse – hvem som har mest makt. Tankegangen er rett og slett at disse personene besitter makt selv, eller har utsyn til makt, er de rette til å peke ut de virkelig mektigste.

Men hvordan finner vi dem?

Raskt plukket vi ut mennesker i formelle maktposisjoner. Deretter brukte vi redaksjonens kompetanse som sådan ved å spørre fagjournalister om potensielle intervjuobjekt på ulike felt. Hele det siste året hadde vi hatt maktprosjektet i bakhodet. Vi hadde vært særdeles observante på personer som syntes å ha god oversikt over flere miljøer og noterte oss dem til framtidig bruk. Også andre kilder utenfor redaksjonen ble rådspurt om hvem som kunne være gode kilder. Vi endte opp med to lister. Én liste over kilder vi ønsket å snakke med. Den andre listen var personer vi allerede nå hadde grunn til å tro kunne havne på maktlista (vår hypotese). Flere var på begge listene. Vi delte listen opp i næringsliv, medier, kultur, universitet, forskning og helse, politikk, byråkrati. Et bredt kildetilfang var avgjørende for å sikre vår troverdighet. Til slutt endte vi opp med å dybdeintervjue nærmere nitti personer. I tillegg kom kilder relatert til de enkelte oppfølgingssakene.

Hva spør vi om?

Vi måtte definere makt før vi tok kontakt med kildene slik at vi kunne ha en felles oppfatning av hva vi skulle måle. Vi hadde aldri ambisjoner om noe annet enn å forsøke å favne et tradisjonelt maktbegrep (jf. diskusjonen innad i Maktutredningen).

Slik definerte vi makt: Penger, posisjon, nettverk, personlige egenskaper, forståelse av systemer, politiske prosesser, næringsliv og media, initiativ - vilje til makt, opinionsmakt, faglig tyngde (evt. se "Slik gjorde vi det", første artikkel – der vi går grundigere gjennom dette)

Andre forberedelser:

Alle personer på listene sjekket vi ut i Lindorff - og tok ut utskrift til senere sjekk. Spesielt viktig var rolleregisteret. Vi brukte lang tid på å gå etter forbindelser mellom personer gjennom ulike firmaer og verv. Personer vi skulle møte forhørte vi oss rundt. Og vi søkte i alle tilgjengelige tekstarkiv.

BRUK AV METODE/ INTERVJUENE

Kildene fikk over telefon beskrevet prosjektet, inkludert vår definisjon av makt. Vi understreket at vi utgangspunktet ikke hadde et negativt syn på makt. De ble spurt om å forberede seg på å svare på hvem de mente var mektigst - og hvorfor. Samtidig ble de lovet full anonymitet. Noen intervjuet vi på telefonen, andre møtte vi personlig.

Det var viktig for oss å ikke legge føringer i forhold til navn, men la dem assosierte fritt. Noen hadde lista klar. Noen hadde tenkt på en del navn uten direkte å ha rangert. Andre ønsket ikke å rangere i det hele tatt. Sistnevnte gruppe var helt klart mest problematisk. Samtidig kunne vi få vel så god informasjon derfra. Det handlet om at vi måtte ha gjort »hjemmeleksa» vår på forhånd. I slike tilfeller begynte vi å spørre om konkrete hendelser vi visste vedkommende var involvert i - gjerne av positiv karakter. Når historiene kom, kom også menneskene. For noen kilder ble det nødvendig å fravike regelen om at det var kilden som skulle nevne navn. Vi måtte rett og slett teste noen navn for å få dem i gang (evt. for å få dem til å fortsette). Vi ba alle intervjuobjekt om å rangere seg selv. Det var ofte veldig interessant.

Ut fra den informasjonen vi fikk under samtalen, så vi hvilke miljøer vedkommende virkelig hadde oversikt over. Vi ba derfor ikke alle intervjuobjekt rangere alle på lista. Hver kilde ble bedt om å rangere aktører i miljøer han/hun selv hadde god oversikt over. Eksempelvis var et navn som Gunnar Flikke en hyppig gjenganger. Men med oppfølgingsspørsmål av typen: Hvorfor, hvordan, når, med hvem osv, avdekket vi raskt de som hadde kvalifiserte oppfatninger og de som bare synset om en kjent person i bybildet. Med slike oppfølgingsspørsmål fikk vi ikke bare målt hvor velfundert oppfatningene var, men vi fikk også de gode historiene. Men det tok tid - spesielt i startfasen.

Etter hvert som arbeidet skred fram - og vi satt med mer kunnskap - ble vi selv bedre kvalifisert til å stille de gode spørsmålene.

Vi så raskt at kvinnene var så godt som fraværende i folks oppfatning av hvem som hadde innflytelse i de innerste sirkelene. Dette gjaldt både kvinnelige og mannlige intervjuobjekter. Vi ba derfor kildene eksplisitt tenke på hvilke kvinner som eventuelt kunne være aktuelle - samt få en vurdering av dem.

Vi fortalte alle kildene at vi skulle ha et bredt kildetilfang med anonyme dybdeintervju. Dermed visste også intervjuobjektene at vi snakket med andre aktører om de samme hendelsene og til dels de samme personene. Dette var for oss en kontrollfaktor - og det var tydelig at vissheten om dette gjorde det vanskeligere for kildene å snakke direkte usant. Flere av kildene tok opp nettopp dette temaet med oss og konstaterte at de følte det »litt ubehagelig». Vi visste det *de* ikke visste - hva de andre hadde sagt.

Noen, spesielt de vi hadde snakket med i en tidlig fase, måtte vi tilbake til mot slutten. Hvert intervju kunne vare fra én time opp mot fem timer. Så langt som råd var møtte vi begge under

personlige intervjuer. Dette var langt å foretrekke. Vi kunne spille på hverandre - og den ene kunne observere, mens den andre noterte. Det ble også lettere å få en avslappet stemning. De vi møtte på kveldstid spanderte vi mat og drikke på. Hvis kildene ønsket det drakk vi også alkohol. Selv regnet vi det som en fordel.

I tillegg til intervjuene kartla vi også hendelser, arrangement etc som kunne være av interesse for oss – både som en arena å observere kilder og aktører og for å sikre foto. Vi kom oss ikke inn alle stedene vi ønsket. Vi ”tok imot” gjestene ved inngangen til Britannia hotell da Ragnar Lyng fylte 50, vi fikk oversikt over Høyres indre kjerne på skattelunsj med Per Kristian Foss, vi fikk så vidt stikke nesa innfor på Harald Ellefsens årlige vårmottakelse (da vi ble kastet ut, entret Dagens Næringslivs mann), fotograf var med på Sparebank 1 sin nettverkstur til Baltikum, mens vi ved Harmoniens sommeravslutning ble forsøkt jaget vekk - fra fortauet. Ett sted var vi velkommen: I Terje Roll Danielsens residens i Munkegaten. ”Halve” Adressa fikk invitasjoner til denne spektakulære festen, også vi. Vi takket ja, men gjorde oppmerksom på at vi kom i anledning jobbing med maktserien. Det ble akseptert, men fotografen måtte bli igjen på fortauet. Etter hvert som kvelden og natta skred fram forsto vi at deltakelsen vår kom til å bli et viktig bidrag til å kunne analysere og vurdere hovedpersonen og hans nettverk. Notatblokkene hentet vi fram på toalettet.

BEHANDLING AV INFORMASJONEN:

Vi renskrev intervjuene raskt - på skjerm. Noterte hvilke historier som burde sjekkes i arkiver, og opp mot andre kilder.

Alle intervjuene ble ført i store, daterte notatbøker med stiv perm.

Vi oppsummerte kildens rangering i tillegg til at vi vurderte hvorvidt *vi* mente intervjuobjektet selv kunne være aktuell for maktlista.

Nye navn som var kommet til under intervjuet tok vi en vurdering på om de skulle tilføyes på en eller begge de to listene våre (interessante kilder, mulige maktpersoner..).

Vi gjorde fortløpende vurderinger av rekkefølgen på lista etter hvert som vi fikk ny informasjon Underveis fikk vi en god del konkrete tips. Noe resulterte i solide nyhetssaker underveis. Men det var ikke bare konkrete tips som resulterte i andre saker. Det kunne være en måte å svare på som vi følte var merkelig - et rart ansiktsuttrykk, en forsnakkelse - en følelse av at her ligger det noe. Dette skjedde i saken om Reitan-gaven. Tips og magefølelse gjorde at vi underveis jobbet med undersøkelser for å avdekke maktbruk (og misbruk). Flere av tipsene klarte vi ikke å få hull på (enn så lenge).

Rangering

Så satt vi der. Med 20 blå stivpermer og kasser med utskrifter og skulle bestemme hvem som skulle på lista, hvor på lista - men ikke minst hvilke historier vi ville fortelle leseren. På en måte var rangeringen viktigst, på en annen måte var den helt underordnet. Den var veldig viktig fordi avgjørelsene vi til slutt tok, basert på materialet vi satt på, måtte stå til troende. Folk måtte i hvert fall kunne se hvilke vurderinger og avveininger som var blitt gjort. Disse avveiningene kranglet vi mye om – i drømme, på kontoret og over pilsen.

Rangeringen var ikke viktig i den forstand at vi mener dette er »sannheten» - noe vi også var tydelig på i vår »metoderapport til leserne» første publiseringsdag. Men den var viktig som et

dramaturgisk grep - når man skulle påvise forbindelsene mellom de mektige - og hvordan makt utøves.

Når alt kom til alt gjorde vi til slutt råde valg. Det syntes vi var greit så lenge leseren kunne se på hvilke premisser disse valgene hadde skjedd. I metoderapporten fortalte vi leseren hvilke av kriteriene som for oss etter hvert framsto som aller viktigst. Personer med stort og sektorvergrående nettverk ble tillagt stor vekt. Egen vilje og evne til makt framsto etter hvert også som svært viktig - i tillegg til de mer tradisjonelle kriteriene »penger» og »posisjon» som alltid må bli svært viktig i denne type vurderinger.

PROBLEMER MED METODEN:

- Selv om vi mener vi har favnet bredt, vil man alltid kunne innvende at det ikke er bredt nok og at vi allerede ved å gjøre kildeutvalget har en formening om hvem som er mektige.
- Kildene har ofte motiver for å si det de gjør. Desto viktigere med kontrollspørsmål og bredt kildetilfang som kunne veie opp for forsøk på å styre oss.
- Kildene kan samkjøre synspunkter og historier. Dette merket vi at vi ble utsatt for i et par enkelttilfeller - og kunne da ta høyde for det. Igjen handler det om kontrollspørsmål og bredt kildetilfang.
- Personfokuset er ikke helt uproblematisk. Organisasjoner, bedrifter og institusjoner uten sterke lederskikkelser - eller andre klare premissleverandører - risikerer å falle gjennom til tross for at enhetens virksomhet kan være en maktfaktor. Vi oppdaget imidlertid at det ofte var en grunn til at de aller sterkeste personlighetene og premissleverandørene ikke lenger befant seg i slike enheter. Dette var ofte organisasjoner/bedrifter som var nedadgående m.h.t makt (f.eks samvirke, fagbevegelse,)
- Hvordan vekte de ulike kriteriene for makt? Er penger viktigere enn posisjon? Er nettverk viktigere enn personlige egenskaper?
Svaret her er at dette er journalistikk, ikke forskning. Vi tok en kvalifisert helhetsvurdering, basert på kildenes synspunkter og våre egne konklusjoner ut fra materialet vi satt på. Men fasit sitter vi ikke med.
- Det er ikke helt uproblematisk å love full anonymitet (NB. Vi forbeholdt oss retten til å bruke informasjon som var sjekkbar. Vi gjorde det også klart at vi kom til å ringe opp igjen for å bruke sitater etc.) Anonyme kilder kan slippe informasjon som ikke lar seg etterprøve, men som likevel kan påvirke oss.

OM Å GRANSKE SEG SELV:

- At Adresseavisen og ledere der er en maktfaktor i Trondheim visste vi før vi begynte. Det visste også våre ledere og det i seg selv gjorde nok at det tok noe tid før vi fikk gå i gang.

- For mange er Adresseavisen synonymt med Gunnar Flikke og/eller Per Axel Koch. Vi måtte i flere tilfeller bruke lang tid på å forsikre at kildebeskyttelsen gjaldt også overfor disse to.
- At vi stadig kom innom våre sjefer underveis i arbeidet, var ikke overraskende. Men det stoppet ikke der. Også våre kolleger ble involvert underveis. Det var egentlig verre. Noen historier om kolleger sjekket vi ut. Vi sjekket også ut nettverk til flere av våre kolleger. Men bare det å fortelle at journalister fra vår avis hadde deltatt på arrangementer i regi av Terje Roll Danielsen, var ikke ukontroversielt internt.
- Hvor langt kan man gå i å sette ting på trykk fra egen bedrift? Hvordan skille bedriftsintern viten fra våre journalistiske undersøkelser? Dette opplevde vi som en vanskelig balansegang. Om vi greide det fullt ut er vi ikke helt sikre på. Reportasjeledelsen satte ikke foten ned for ting vi ønsket å ha på trykk. Men samtidig trer sannsynligvis også selvsensuren inn - selv om den ikke alltid er lett å definere.
- Hvem er vi? Er vi vi? Er vi Gunnar Flikke? Eller er vi egentlig Per Axel Koch? Vi måtte ta høyde for at folk trodde det var Gunnar Flikkes maktliste som ble presentert i Adresseavisen. Vi kunne også bli sett på som aktører i Flikke eller Kochs evt. maktspill i forhold til andre aktører. Desto viktigere var det at vi allerede første dag publiserte metoderapporten vår som redegjorde for vårt prosjekt. Samtidig ble vi som journalister profilert sterkere enn det som er vanlig i Adresseavisen. Slik framsto den som det den var: vår serie.
- Fordi våre sjefer var gjenstand for samme type undersøkelse som andre kilder, måtte vi lage et nytt sett spilleregler spesielt for denne serien. I samråd med Gunnar Flikke tok nyhetsredaktør Arne Blix på seg ansvaret som reportasjeleder på stoffet i slutfasen. Det ble laget en "avtale" hvor det framgikk at Flikke skulle behandles som andre kilder, men at Flikke skulle bli orientert i tilfeller Blix fant det nødvendig i omtale av Flikke eller Koch. Flikke er jo uansett ansvarlig for hva som står på trykk. Derfor var balansegangen å få til en ordening hvor han hadde en slags oversikt over hva som skulle komme – uten at han hadde "hands on". Vår kildeliste fikk ikke sjefredaktøren tilgang til. Dette var en diskusjon, men vi ble enige.

ANDRE ERFARINGER UNDERVEIS:

Vi visste at Trondheim er Norges 3. største by. I dag vet vi at det ikke sier stort. Trondheim og omegn ble etter hvert svært liten. Det ble en belastning å gå i Pirbadet med ungene, det hendte vi måtte snike oss bak hyllene på Obs. Innimellom ble det direkte påtrengende hvor liten byen er. Sittende på en fortausrestaurant kunne vi blant annet observere et av våre intervjuobjekter i mobil fortelle et annet hva han hadde svart oss. Kildenes forhold til prosjektet var åpenbart veldig dobbelt. De fryktet hva vi ville skrive, og hva som var blitt sagt. Samtidig er forfengeligheten stor. Vi så at det var ille å bli kontaktet av oss - men enda verre å *ikke* bli det.

HVA FANT VI?

Vi fant mange historier og sjekket ut minst 100 personer. Halvparten av disse igjen har vi gått grundigere til verks med. Frustrasjonen er at mesteparten av dette ikke kom til uttrykk som en del av maktserien. Der kom bare eliten. Men det er en underskog rett under denne eliten som også er veldig interessant – men som ikke ble omtalt. Dette er imidlertid informasjon vi som journalister besitter til senere bruk. Men heldigvis var det også mye av informasjonen som kom på trykk – vi trekker ut noe:

- Vi fant en by hvor partiet Høyre – eller medlemmer og dyktige bakspillere i partiet Høyre – styrte mye av det som skjer i denne byen. Formelt satt Høyre med makta og ordføreren. Men også i sentrale stillinger i næringsliv og finans satt Høyrefolk som deltar aktivt i partiet, samfunnsliv for øvrig og som deltakere i uformelle mektige nettverk. Dette er også folk som vi viser har gode forbindelser til sjefredaktør og øvrig ledelse i den dominerende avisen, Adresseavisen.
- Vi beskrev Trondheims mektigste vennegjeng som alle i dag sitter i framskutte posisjoner og som i løpet av de siste 20 årene har bekledd et stort antall maktstillinger i byen. Dette er mennesker som har hatt med hverandre å gjøre i offisielle sammenhenger utallige ganger, som har sittet på hver sin side av bordet, som har forsvart hverandre og hyllet hverandre. Uten at deres tette vennskap har blitt omtalt. Alle med utgangspunkt i partiet Høyre.
- Vi har påvist sterke forbindelser mellom Adresseavisen og den viktigste banken i regionen av formell og uformell karakter og avdekket hvem som sørget for at banken kjøpte seg opp i Adresseavisen.
- Vi har beskrevet i detalj nettverket til alle de mektigste i Trondheim. Vi har fortalt hvilke saker de har vært involvert i. Og hvordan de har vært involvert i hverandre. Vi har fortalt om maktkampene mellom dem (eks Flikke/Koch, Haugan/Koch) og hvordan de benytter seg av hverandre. Vi har fortalt hvem som er premissleverandører for hvem i hvilke saker.
- Vi har avdekket Terje Roll Danielsens systematiske nettverksbygging blant journalister, næringslivstopper, byråkrater, politikere og kulturpersonligheter og hvordan han pleier dette nettverket med stor generøsitet...
- Vi har vist at ingen kvinner – heller ikke de som har nådd toppen formelt sett (som for eksempel ordfører Anne Kathrine Slungård) - er inne i den innerste maktkjernen i Trondheim. Vi avdekket de formelle og uformelle herreklubbene i byen som fungerer ekskluderende på utrolig kompetente kvinner.

MAKTUTØVELSE I PRAKSIS – TRE PROSJEKTER.

Så langt (januar 2004) har maktprosjektet resultert i tre enkeltstående prosjekter etter selve maktlista: Herreklubben Harmonien, Reitan-gaven og Westerbergs utskeielser:

Herreklubben Harmonien:

Vi visste at det fantes en lukket herreklubb i byen under dette navnet (og vi visste at vår sjefredaktør inntil for ett år siden hadde vært medlem). Vi visste ikke hvilken betydning den har og hvor den står i forhold lignende lukkede fellesskap. Vi satte oss som mål å kunne offentliggjøre den strengt hemmelige medlemslisten fra a til å. Samtidig ønsket vi å avdekke regler, ritualer og opptakskriterier – og betydningen foreningen har i byen.

Harmonien var et langsiktig prosjekt - som vi testet ut på samtlige kilder. Sakte, men sikkert dannet vi oss et bilde av denne klubben og hvordan den fungerer. Vår oppfatning var at deres

mantra ”Kun for hygge”, etter hvert framsto ganske latterlig. Vi til slutt å få tak i en komplett medlemsliste – som vi publiserte i sin helhet – søkbar på nettet. Medlemslista viste at nesten alle personer med makt i Trondheim også er medlemmer i Harmonien inkludert Odd Reitan, Roar Arntzen, Terje Roll Danielsen, Per Axel Koch og Finn Haugan. Vi kunne også fortelle hvilket yrke medlemmene har – deriblant var lagdommere og forsvarsadvokater med i denne lukkede Herreklubben.

Reitans »tusenårgave»:

Odd Reitans store tusenårgave til Trondheim by (1997) ble nevnt for oss under en samtale. Vi hadde aldri hørt om den og begynte å sjekke den ut. Vi startet med å finne en stort oppslått sak i Adresseavisen fra 1997: ”Reitan gir 5 millioner til omsorgsboliger for eldre”.

Småflaue reaksjoner vi fikk når vi testet saken på folk overbeviste oss om at vi måtte gå videre. Veien gikk til biblioteket hvor vi sjekket de gamle bystyrevedtakene. Vi fikk tinglysningen i Brønnøysund. Slik vi tolket vedtak i formannskap og bystyre - samt tinglysningen - hadde Odd Reitan riktignok gitt fem millioner kroner til byen, men hadde til gjengjeld fått en bygård overdratt vederlagsfritt til sitt eget eiendomsselskap, delvis oppusset på husbankmidler, midt i Trondheim sentrum.

Vi ber kommunen om alle tilgjengelige offentlige dokumenter vedrørende saken. Av en del korrespondanse får vi en følelse av at kommunen ikke var fornøyd med tingenes tilstand.

Vi tror kommunen har blitt presset til å gi Reitan gården og begynner å sjekke den hypotesen med muntlige kilder i kommunen. Vår hypotese blir avvist på det sterkeste – og så overbevisende at vi noen timer revurderte vår egen tolkning av avtale og bystyreferat. Men etter en ny gjennomgang av saksdokumentene så vi at vi måtte ha blitt utsatt for avledningsmanøvre.

Vi prøver oss på ny og denne gangen lykkes vi i å få kommunens sanne versjon av historien. Før saken sto på trykk satt vi med materiale som dokumenterer at kommunen hadde kjempet en hard kamp for å unngå at Reitan fikk overdratt eiendommen - vederlagsfritt. Vi visste også at kommunen egentlig ønsket å trekke seg fra hele prosjektet, men at »gavens makt» ble for stor - man sier ikke nei takk til en generøs gave fra byens rikeste – den populære colonialmajoren. Selv om det viser seg at det ikke var en gave.

Westerbergs kommunale utskielser:

Den høyt profilerte og fargerike kommunaldirektør for byutvikling i Trondheim kommune, Magnus Heide Westerberg var en gjenganger under dybdeintervjuene i forbindelse med maktserien – han nådde imidlertid ikke helt opp i det ypperste tetskiktet. Han ble framstilt som en høylydt byråkrat med sans for kvalitet. Vi bestemte oss for å sjekke hvor kvalitetsbevisst han egentlig var på kommunens vegne. Vi ba derfor om å få Westerberg reiseregninger og restaurantbilag de siste fire årene. Denne forespørselen la vi inn skriftlig og muntlig til informasjonssjefen i Trondheim kommune i september (om lag en måned før diskusjonen omkring Victor Normans bilag - som skulle bli relevant for dekningen av vår sak).

Informasjonssjefen var særdeles velvillig og behjelpelig. Vi var bekymret for at informasjon om hvem vi ville undersøke skulle spres videre. Hun lovt imidlertid å tie - og forsikret at hun var til å stole på (vi var i utgangspunktet forberedt på at hun ønsket å avklare dette med vedkommende - men det ga hun altså beskjed om at hun ikke ville). Dagen etter hadde pipa fått en annen lyd. Hun nektet oss innsyn med følgende begrunnelse: Magnus har selv den fullstendige oversikten over sine bevegelser. Snakk med ham.

De neste tre månedene fulgte en frustrerende periode der våre henvendelser enten ble ignorert eller tilbakevist. Vi tok kontakt med kolleger i Nordlys som hadde gjort noe tilsvarende i Herman Kristoffersen-saken. De kunne fortelle at de hadde fått tilgang på alt – og god hjelp. Vi fikk også hjelp hos Norsk Presseforbunds jurist Ina Lindahl som var utvetydig i sin konklusjon: Vi hadde krav på det vi ba om. Vi videreformidlet dette med de riktige paragrafene til informasjonssjefen. Hun ba om tid til å sjekke det opp på ny. Svaret var: Ok, men da må vi ha konkrete datoer å forholde oss til - hvis ikke blir det et utredningsarbeid for oss - som vi tolker dere ikke har krav på i henhold til offentlighetsloven.

Dette svaret var vi forberedt på. Derfor hadde vi skaffet oss informasjon (hvordan kan vi ikke gå inn på) over Westerbergs viktigste bevegelser de senere år. Vi listet derfor opp noen datoer, men sto samtidig fast på kravet om fullt innsyn i bilagene. Dagen vi skulle få lov å komme i rådhuset, ringte telefonen. Dessverre fikk vi ikke komme likevel. Westerberg skulle nemlig på ferie til Australia og det var uaktuelt at vi fikk se hans bilag uten at han var tilstede i rådhuset. Da var vi ferdige med å være høflige. Vi ringte til rådmannen. Fortalte om den langvarige treneringen og ba ham gripe inn. Det hjalp. Dagen etter møtte vi sekretæren som fulgte oss ned i kjelleren til en endeløs rekke av kartonger med bilag. Hun syntes imidlertid ”det var litt tungvint å skulle plukke ut de konkrete datoene” - og spurte om det var en spesiell grunn til at vi ønsket akkurat disse datoene. Vi sa som sant var at vi ønsket alt – hun pustet lettet ut - og vi fikk alt etter at sekretæren hadde konsultert den tidligere omtalte informasjonssjefen.

Da vi satt der med eskene, var det vi selv som sto for »utredningsarbeidet». Vi fikk en liste med posteringene, valgte ut de over en viss sum, og kopierte bilag vi fant interessante. Da vi var ferdig hadde vi gått gjennom fire år med Westerbergs reise- og bevertningsbilag og systematiserte dette i tabeller etter formål, sum, deltakere, tidspunkt og pris. Dette materialet fikk Westerberg tilgang på da vi intervjuet ham (vi ventet selvsagt til at han var vel hjemme fra Australia). Han fikk også flere dager til å svare på enkelte spørsmål han nektet å ta over bordet. I første møte med Westerberg fikk vi vite at det »mange måneder lange prosjektet vårt» var en heksejakt som allerede hadde vært en stor belastning for kommunaldirektøren og hans familie. Dagen før trykkstart kom et brev hvor vi ble truet med søksmål fra rådmannen – på bakgrunn av andre spørsmål vedrørende kommunaldirektøren vi også stilte.

I to hovedartikler dokumenterte vi et mønster i kommunaldirektørens vaner - betalt av Trondheim kommune. Jevnlige, eksklusive lunsjer og middager - samt mange tilfeller av alkoholbevertning natterstid. Vi tok spesielt for oss en tur til København hvor hans stab spiste på byens dyreste restaurant Kong Hans Kælder med en prislapp per hode på over 1600 kroner. Tivoli, sild, snaps og jazz ble også belastet bykassa. Vi var blitt forespeilet at denne direktøren hadde et utstrakt nettverk og derfor hadde ekstra behov for å representere eksternt. Vi fant at langt de fleste regningene dekket hans eget og hans nære medarbeideres inntak av mat og alkohol i inn og utland - hinsides statens satser.

Presentasjon og tidsbruk:

Sakene ble publisert i perioden august 2003 til januar 2004. Selve maktserien startet 25. august (to dager før maktutredningen ble presentert i Oslo – den uten personfokus, men likevel men en del av de samme konklusjonene) og gikk fram til 4. september. Vi startet med Trondheims mektigste mann og gikk så trinnene nedover til oppsamlingsheatet den 4. september. Vi diskuterte dette nøye. Mange mente vi skulle snu lista, men det ble vanskelig å få opp dampen

første dag med de 12 som ikke nådde helt til topps... Derfor valgte vi å klemme til med den mektigste.

Tidsbruken har vi ikke fullstendig oversikt over. I startfasen gjorde vi ganske mye på ”dugnad”. D.v.s at vi fikk lov å komme litt senere på morran når vi hadde brukt kvelden på intervjuer (startet så vidt før påske 2003 – i slutten av april). Senere tilrettela avdelingssjefen vår for at vi fikk jobbe med makt på dagene –så lenge vi også bidro til den daglige produksjonen. Da brukte vi omtrent halve tida vår på dagsproduksjon, mens halvparten gikk til makt. Også da brukte vi en del kvelder uten å fakturere for dette. Så begynte vi å komme virkelig i gang. Da fikk vi klarsignal for å jobbe på fulltid med makt. Vi tok med oss bøkene, kassene og telefonene og dro ned på det øverste kottet i Adresseavisens lokaler i Nordre gate. Der var det hett, trangt og deilig fritt. Og den 9 måneder gamle røykestoppen var det plutselig full stopp på. Dette ble vår base i to uker før sommerferien og da var normalarbeidsdagen 16 timer. Da sommerferien var over satt vi ytterligere to uker (dag og kveld) på Nordre, før vi selv følte oss klare til å møte verden (les redaksjonen og redaksjonsledelsen) med det vi hadde funnet og det vi hadde bestemt oss for. Nyhetsredaktør Arne Blix var djevelens advokat – og det kunne være slitsomt nok. Men et stort apparat var satt i stand for at dette skulle bli så godt som mulig. Foto hadde vi vært bevisst under hele jobbingen. Vi hadde lett etter arenaer og tilstelninger og sendt ut fotografer gjennom hele prosessen. Det var vi glade for nå. Egen redigerer og typograf ble satt på å lage sidene og vi ble ivaretatt på en måte vi tidligere ikke har opplevd. Veldig bra. Å oppsummere tidsbruk er ikke enkelt. I og med at vi jobbet dobbelt periodevis har vi nok brukt 3 måneder hvis vi skal legge normalarbeidsdagen til grunn. I tillegg har vi brukt tid utover høsten på Harmonien, Reitan og Westerberg.

KONSEKVENSER:

Maktelitelista og Harmonien:

- Ingen beslutninger (det vi vet) ble tatt/eller gjort om som følge av vår maktliste, ingen granskning ble foretatt, ingen mistet jobben og ingen ble meldt til politiet. Det var heller ikke målet med serien. Vår største ambisjon var rett og slett å åpne opp Trondheim. Skal vi tro leserbrev, mailer og utallige reaksjoner på byen - har vi lyktes. Det blir påstått at serien hadde skylda/æren for det dramatiske valgnederlaget for Høyre. Det har vi ingen forutsetning til å si noe om og det var heller ikke noe mål med serien. Men det at folk mener at det er slik, er et uttrykk for at serien har vist en side av Trondheim som folk ikke visste fantes. Når folk sier »dere har lufta ut i byen», er det ganske ålreit å høre. Åpenhet har vært vårt mål.
- Makt har preget samfunnsdebatten i Trondheim denne høsten. Det ble et viktig tema i valgkampen. Som journalister har vi selv blitt invitert og deltatt på flere arrangementer om temaet. Blant annet på NTNU og i redaktørforeningen. Hell-konferansen 2004 er dedikert dette temaet og på hovedseminaret deltar toppene (minus førsteplassen) på maktlista. Vi har blitt kontaktet av andre aviser som ønsker å gjøre tilsvarende.
- Vi vet at det for sentrale personer i ulike nettverk nå er blitt vanskeligere å operere på samme måte som tidligere fordi folk nå kjenner til dem, deres nettverk og til dels motiver.
- Vi avdekket at enhver mann som prøver seg i næringslivet raskt kan inviteres inn i viktige sirkler. Men at både uformelle og formelle herreklubber systematisk stenger kvinner ute. Vi avdekket at selv de mest profilerte kvinnene aldri har nådd inn til de innerste maktsirklene.

”Trondheim er nok slik dere har beskrevet, enn så synd det er”, konstaterte næringslivstopp Berit Kjeldsberg i et intervju i kjølvannet av Harmonien-saken.

- Hvem skal granske granskerne? I Trondheim er det ikke så mange alternativer – i hvert fall ikke når det dreier seg om trykte medier. Desto viktigere er det at et så dominerende mediehus som Adresseavisen jo er, kan se kritisk på egen rolle jf. det nye tillegget i Vær Varsom. Våre erfaringer underveis er at dette var et maktpåliggende budskap fra et stort antall kilder: At Adresseavisen tar inn over seg den makten vi representerer – at vi tør reflektere rundt den og at vi tør være kritiske til den. Vi ble da og tidligere ofte beskyldt for å være maktarrogante. Vi vet det ikke – men vi håper - at én konsekvens av vår serie er at avishuset som sådan virker åpnere, ved at vi virkelig har ønsket å granske og diskutere egen rolle. Men enkelt er det ikke..
- Som journalister er vi rett og slett blitt mer kompetente. Vi vet mer om hva som forårsaker sakers utfall. Dette igjen bidrar forhåpentligvis til at offentligheten får større innsyn i slike prosesser.

Negative konsekvenser maktlista:

Vi risikerer å bekrefte og befeste allerede eksisterende maktstrukturer ved at viktige menn fortsetter å være hverandres heilagjeng.

Konsekvenser Reitan:

Odd Reitan måtte skrive under en tinglyst erklæring på at Trondheim kommune har rett til å bruke eiendommen til eldreboliger så lenge de måtte ønske. Trondheims befolkning fikk vite at gaven fra Reitan ikke var en gave. Politikerne i Trondheim måtte kjenne på hvordan det var å føle seg lurt.

Konsekvenser Westerberg:

Trondheim kommune innfører nå et regelverk for bevertning og intern/ekstern representasjon (ulikt staten har ikke Trondheim hatt noe regelverk). De sier selv at Adresseavisen avdekking av kritikkverdige forhold er den direkte årsaken til at regelverket nå blir utarbeidet.

Westerberg må betale tilbake halvparten av den eksklusive middagen på Kong Hans Kælder. Han er blitt strammet opp av rådmann og politikere – men i og med at det ikke fantes noe regelverk kunne han heller ikke tas i regelbrudd. Det er imidlertid stilt mistillitsforslag som i skrivende stund ikke er avklart. Han må imidlertid i framtida følge det regelverket som nå blir laget og har ifølge politikernes fått en dyp ripe i lakken.

Sakene førte til at revisjonen er bedt om å gå gjennom alle kommunaldirektørens bilag. Utfallet her er heller ikke kjent.